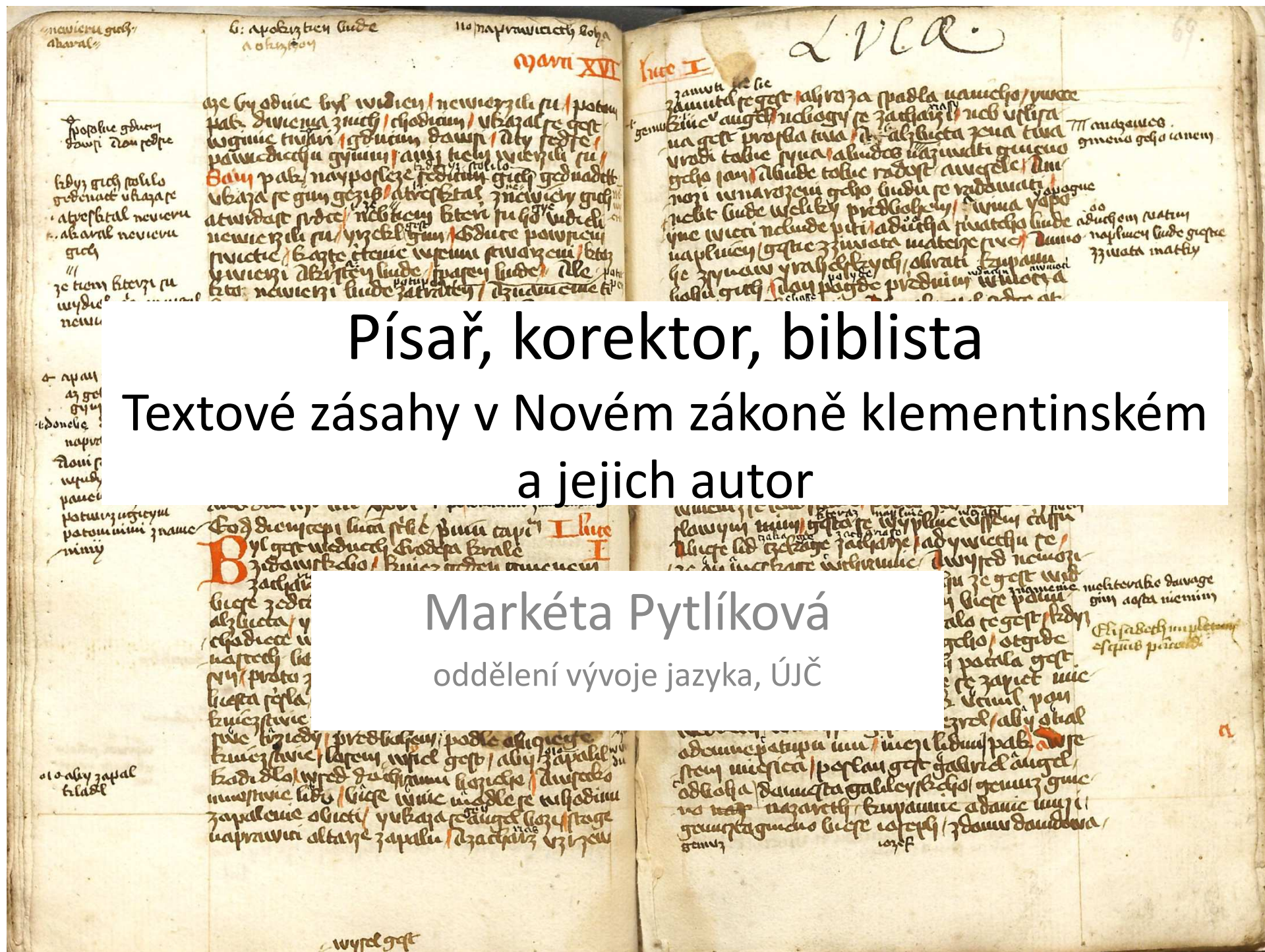

Písař, korektor, biblista

Textové zásahy v Novém zákoně klementinském a jejich autor

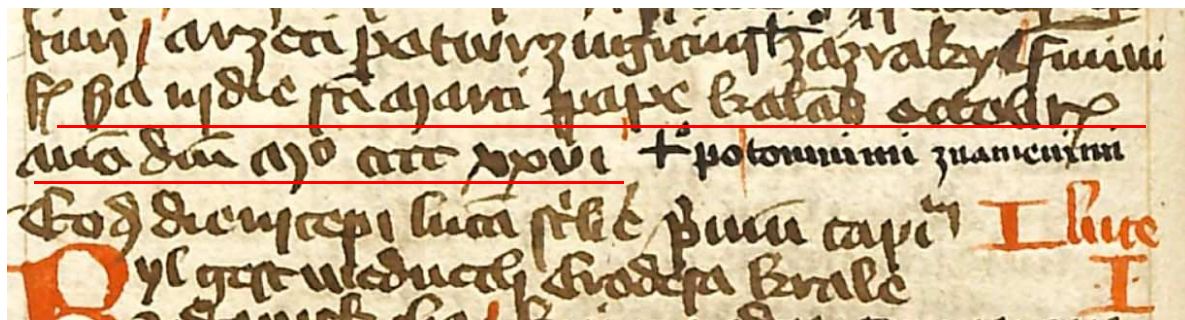
Markéta Pytlíková

oddělení vývoje jazyka, ÚJČ

Nový zákon klementinský (glosovaný)

BiblKlemNZ

- rukopis českého Nového zákona (Mt 1,21 – Ap 21,2) z významným počtem glos a komentářů
- 1426 (evangelia přepisována od září do 25. října)
- signatura UK XVII E 13
- papír, 260 f.
- neznámá provenience

Finivi fer. II in die s.
Marci pape calendas
octobris
a. d. MCCCCXXVI

Význam BiblKlemNZ

- Reprezentativní památka druhoredakčního biblického textu
- Rozsáhle glosovaný rukopis
 - biblické glosy – variantní překlad, opravy, doplnění
 - komentářové a výkladové glosy (česky i latinsky)
- Biblické glosy občas přecházejí až v paralelní, interlineární překlad (méně často se objevuje i interlineární latinský text)
- Ojedinělá překladatelská řešení
- Obsahuje prvoredakční překlad Apokalypsy blízky Bibli drážďanské

II. redakce staročeského biblického překladu

- Nový překlad NZ a revize SZ, cca 1. desetiletí 15. století
- Zpřesnění překladu vzhledem k latinské předloze
- Překlad II. redakce lze rozdělit do dvou výraznějších skupin, „starší“ (BiblMlyn, BiblBosk, BiblLit...) a „mladší“, která se již přibližuje třetí redakci (BiblTěšNZ, BiblBoč...).
- Obě se setkávají v BiblKlemNZ – starší jako základní text, mladší jako meziřádkové a marginální glosy.

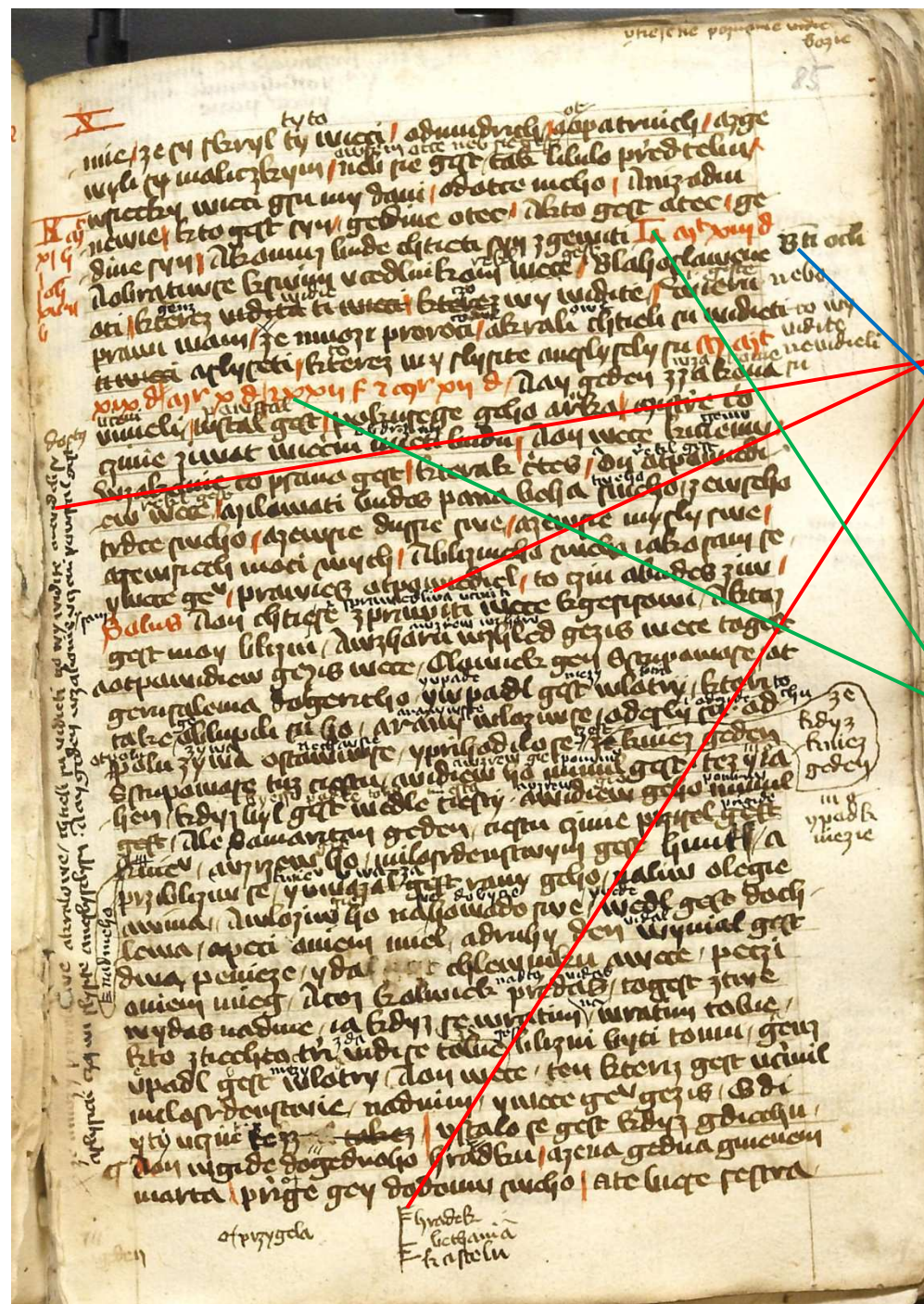
V. Kyas: Mt – Jud mají v BiblKlemNZ „základní text II. redakce jako Boskovická bible, četné glosy nadepisují nad něj kompilované znění typu NZ Těšínského.“

Elektronická edice

- Prvopis elektronické edice kompletního textu BiblKlemNZ 2010 – 2014, Hana Kreisingerová, Markéta Pytlíková
- Aktuálně elektronická edice prochází revizí, zohledňující dva nové zásadní zdroje vztahující se k druhé biblické redakci a jednu důležitou kritickou edici:
- Databáze Diabible: <http://diabible.com/> (od 2019)
- Disertační práce Hany Kreisingerové *Základní problémy II. biblické redakce*. Olomouc, 2019.
- Výklad Mikuláše z Lyry na Evangelium sv. Matouše, M. Homolková, A. Svobodová a kol., kritická edice, 2018

Rukopis a písař(i)

- BiblKlemNZ není reprezentativním výpravným svazkem, ale biblí „pracovní“ – bez iluminací, pouze červené iniciály a rubriky, na papíře
- Je to bible učenecská, kazatelská – glosy opisovány z nějaké bible II. redakce mladšího typu (nebo z korektoria?), výklady česky i latinsky (včetně Lyry), proznačení synoptických oddílů v evangeliích, označení perikop

L 10,21-39

Novější překlad
(interlineární i
marginální)

Latinské označení
perikopy

Označení oddílu se
synoptickou
konkordancí

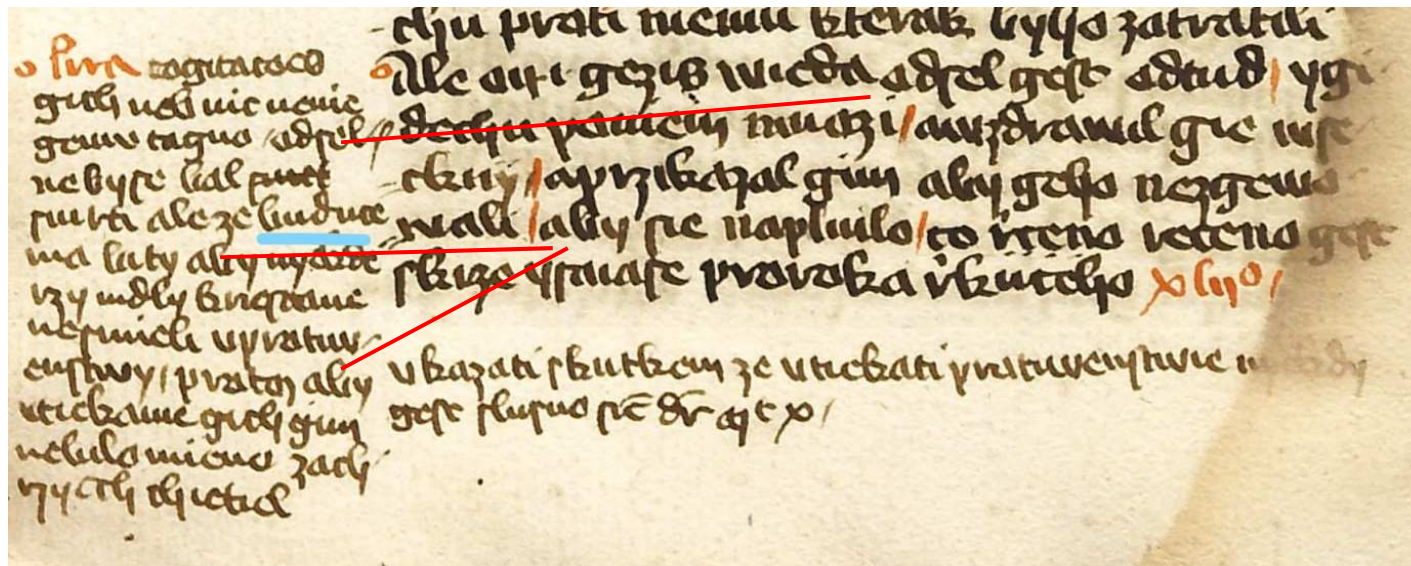
Je písař glos totožný s písařem základního textu?

První postřehy, založené zatím jen na průzkumu Matoušova evangelia.

1. Podobné písmo (?)
2. Specifické lexikum přítomné v základním textu i v glosách
3. Specifická varieta slova přítomná v základním textu i v glosách
4. Specifická hlásková změna přítomná v základním textu i v glosách

1. Podobné písmo?

Výklad z LyraMat k Mt 12,15

Mt^{12,15} Ale on Ježiš věda, („Lyra, Cogitaciones: Jich, neb nic nenie jemu tajno.“ Výklad Mikuláše z Lyry, připsáno při okraji, sr. LyraMat 83r, edice s. 447) odšel jest odtud; „Odšel: ne by se bál smrti, ale že **budúce** má býti, aby někdeří mdlí křesťané nesměli u protivenství, protož aby utíkanie jich jim nebylo mieno za hřiech (rkp.: chrzyech) chtěl (rkp.: „chietiel“) ukázati skutkem, že utiekati protivenstvie někdy jest slušno, sicut dicitur Mathei X (odkaz??).“ Výklad Mikuláše z Lyry, připsáno při okraji, sr. LyraMat 83r, edice s. 447 i jidechu po něm mnozí a uzdravil je všechny.

2. Specifické lexikum : *oddělenec, rozdělenec, oddělení* *za pharisaeus*

Základní text

Mt^{16,1} A (supra XIIlo viz Mt 12,24, Marci VIIIbviz Mc 8,11, Luce XIIc et dviz L 11,16??, Iohanis

VI fpatrně omylem za Iohanis II, viz J 2,18 přistúpichu k němu zákonníci (vel rozdělenci od obecného lidu) druhý překlad v základním textu a saduceové pokúšejíc i prosili sú jeho korektor opravuje škrtnutím na „ho“, aby znamenie z {nebes} nebe „-s“ vyradováno jim ukázal.

2. red a dále: zákonník, 1. red. Duchovník; pharisaeus

Mt^{16,12} F (Luce 9k et V, Iohanis VI k-I) viz L 9,18–20, L 5,35–36 (?), J 6, 67–69; sr. i dále Tehdy sú

urozuměli, že nebyl řekl varovati se od kvasu chlebového, ale od učenie zákonníchieho (vel oddělených oddělených odíelenich od obecného lidu) druhý překlad v základním textu a saducejského.

2. red: zákoníkov, zákonníchieho, 1. red. Duchovníkového; pharisei

2. Specifické lexikum : *oddělenec, rozdělenec, oddělení* *za phariseus*

Glosa

Mt^{22,41} D (Marci XII, Luce X) viz Mc 12,35, L 10 (?) {A sebrav zákonníky} A když se sebrali oddělení
připsáno při okraji ojed. otázka jich Ježíš

Mt^{5,20} {Protož} Věru; nebo dva překlady, připsáno při okraji {pravi} pravít vám, že nebude li hojníše
„hoyniefe“ spravedlivost k úseku „pravi...spravedlivost“ při okraji připsán text Vulgáty vaše *viece nad*
řádkem než {mistrův} vykladačov písma (*vykladači svatého Písma sprostným lidem neb mistři a*
oddělení rkp. ododielency ot obecného lidu) výklad o vykladačích písma připsán při okraji. K
danému úseku je při okraji připsán ještě rozsáhlý latinský výklad začínající slovy „a fares“ z
Catholiconu (sr. Johannes /lanuensis/, Catholicon, Mainz 1460, BSB Clm 14136, s.v. farisei) {a
zákonníkov} a odděleńcov ot obcí, nevejdete v královstvie nebeské.“

3. Specifická varieta: *řčeno jest za dictum est*

V staročeských památkách výjimečně, v BiblKlemNZ preferovaná varieta (Mt: 12 x řčeno v. 3x řečeno)

V základním textu 6x

Mt^{5,43} „Slyšeli ste, že řčeno jest starým: (Deuteronomii 23) snad omylem za Ex 23,4-5) Milovati bude: bližnieho tvého (vel svého) druhý překlad v základním textu, a nenáviděti budeš nepřítele tvého.

Dictum est; všechny bible: řečeno jest

V glosách 5x

Mt^{2,15} {i} a bieše bieše bieffie tam až do smrti {Erodovy} Erodesa, aby se naplnilo, což {pověděno} řčeno jest od korektor přepisuje nad řádkem „-t“ pána

Dictum est; Lit: pověděno jest, Boč, Pad: řečeno jest

4. Specifická hlásková změna: *ie > é po měkkých konsonantech*

Hojná (ale nikoli výlučná) varieta v základním textu BiblKlemNZ.

Mt^{21,28} I co sě vám zdá? Člověk jeden mějěše dva syny.

Mt^{22,38} To jest největčé a prvnie přikázanie.

V glosách v Mt nalezeno (zatím) třikrát.

Mt^{6,25} ... {však} zdali dušě vaše {viece jest} **nenie větčé připsáno při okraji** než pokrm a tělo {viece} **větčie připsáno při okraji** než oděv.

Mt^{20,3} A vyšed v hodinu třetí, uzře jiné {stojiece} **ani stojé** na tržišti.

připsáno při okraji, sr. LyraMat 83r, edice s. 447) **odšel jest odtud; „Odšel: ne by se bál smrti, ale že budoucé má býti, aby někdeří mdlí křesťané nesměli u protivenství, protož aby utiekanie jich jim nebylo mieno za hřiech (rpk.: chrzyech) chtěl (rpk.: „chietiel“) ukázati skutkem, že utiekati**

Když byl jen jeden, tak jak to mohl stihnout?

- Nejdřív autor přepsal základní text (cca evangelium za dva týdny!), pak teprve vpisoval překlad druhé redakce mladšího typu? Další přípisky ad hoc při studiu, přípravě kázání atd.? (Lyra, Catholicon, latina, perikopy?)
- Různý inkoust, různá šíře pera... důležité je písmo a shodné jazykové znaky
- Existují další jazykové znaky, spojující text glos a text základní?
- Jaká jsou úskalí takového průzkumu?

(Pozor na vliv opisovaného textu mladší 2. redakce na grafiku!)